

Aalborg Universitet

Lokale holdninger til fiskeri, bæredygtighed og fremtid i Nordvest Grønland

Hansen, Anne Merrild

Publication date:
2018

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Hansen, A. M., (2018). Lokale holdninger til fiskeri, bæredygtighed og fremtid i Nordvest Grønland

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

NOTAT

**LOKALE HOLDNINGER TIL FISKERI, BÆREDYGTIGHED OG FREMTID I
NORDVEST GRØNLAND**

**Anne M Hansen, Professor ved Aalborg Universitet og Ilisimatusarfik
Juli 2018**

1. Introduktion	3
2. Fiskeriet i dag	3
2.1 Hvorfor vælger folk at leve som fiskere?	4
2.2 Hvordan har fiskeriet udviklet sig på det seneste?	4
2.3 Hvad udfordrer produktionen?	5
2.4 Samarbejdet med myndigheder, selskaber og biologer	5
3. Bæredygtighed	6
3.1 Hvad forbinder lokale med bæredygtigt fiskeri?	7
3.2 Hvordan tror fiskerne at forbrugeren opfatter deres fisk?	7
3.3 Ville de være stolte af at blive bæredygtigheds-certificeret?	8
4. Fremtiden	8
4.1 Hvilke forventninger er der til udvikling i fiskeriet?	8
4.2 Vil fiskernes børn og børnebørn også blive fiskere?	9
4.3 Ser de andre muligheder for udvikling?	9
5. Andre bemærkninger	10
6. Konkluderende bemærkninger	11

1. Introduktion

I juli 2018, besøgte jeg nordvest Grønland, her mødtes jeg med folk i byer og bygder og hørte om deres holdninger til bæredygtigt fiskeri og deres opfattelse af årsager til og sammenhænge imellem udvikling i fiskeriet og samfundsudvikling.

Jeg rejste med Arktisk Kommandos skib, HDMS Knud Rasmussen fra Ilulissat til Qaanaaq i perioden 19. til 26. Juli. Besætningen på skibet var meget hjælpsomme og bragte mig til og fra bygderne i området. Jeg besøgte følgende bosteder på turen: Upernavik, Innarsuit, Tasiusaq, Nutaarmiu, Nuussuaq, Savissivik, Moriusaq og Qaanaaq. Derudover opholdt jeg mig i Ilulissat den 18.-19. og 29.-30. juli, samt i Qaanaaq fra den 26. til den 29. juli

Befolkningen i og nord for Upernavik lever i karakteristiske fisker og fanger samfund. Mange af de mennesker jeg snakkede med havde erhvervslicenser til jagt og fiskeri, og de der ikke havde gik alle på jagt og fiskeri i deres fritid. Under turen, interviewede jeg fireogtyve personer i alt, heraf femten der arbejdede som fiskere, fangere, jagtbetjente, i fiskeindustrien eller var pårørende til fiskere.

2. Fiskeriet i dag

Fiskeriet i Nordgrønland er fokuseret på hellefisk. Fangsten i området vedrører vilde dyr som moskusokse, isbjørn, narhval, hvidhval og andre typer hvaler. Desuden fugle, hvalros, rensdyr og sæl.

Fangst og fiskeri er her, ligesom i resten af Grønland, reguleret via et kvotesystem, som administreres af myndighederne. I den sydlige del af området er fiskeriet det mest dominerende erhverv. Her fisker de lokale fiskere hele året, med langliner fra små både om sommeren og om vinteren foregår fiskeriet igennem huller i isen. Folk der bor længere nordpå kombinerer fiskeri og fangst. De fisker typisk om vinteren igennem isen og går på fangst i sommermånederne. I de nordligste bygder er fangererhvervet dominerende og de fleste lever af fangst alene. En stor del af fangsten indgår i de lokale husholdninger og er en del af en subsistensøkonomi, men der er også kød der sælges og bringes til resten af Grønland. Nogle af de unge som kommer fra de nordligste bosteder rejser til den sydligere del af området for at fiske i sommermånederne.

2.1 Hvorfor vælger folk at leve som fiskere?

Det var tydeligt via de samtaler jeg havde med folk, at fiskeri og fangst ikke opfattes som et erhverv, men nærmere som et fundament for, og en integreret del af, deres hverdagsliv. Muligheden for at kunne gå på fangst især, men også fiskeri fremstod som essentielt for folks velfærd og blev betragtet som en uundværlig del af et godt liv.

Det blev understreget, at de unge i Nord typisk bliver eller returnerer til de bosteder hvor de er vokset op. Der er ikke mange får en uddannelse, og de der gør kommer typisk også tilbage efter et stykke tid. De lokale forklarer den stærke tilknytning til området som forankret i områdets skønhed og rigdom på dyreliv og naturlige ressourcer. Det handler dog ifølge de unge selv også om at der stadig er en delekultur og at folk har en følelse af at have betydning og der er stærke relationer imellem indbyggerne.

Nogle af de unge som bord i de nordligste bygder ser fiskeriet som en midlertidig beskæftigelse og en måde at opnå en indtjening på, som gør det muligt for dem at leve af fangst resten af året.

2.2 Hvordan har fiskeriet udviklet sig på det seneste?

Fiskeriet betragtes generelt som værende i fremgang og der opleves en øget indhandling af hellefisk. Der er også flere arter end tidligere og der fanges i dag en smule torsk og fjordtorsk (uvak), som konsumeres lokalt.

Der peges på klimaforandringer og varmere havvand som forklaring på de øgede mængder af fisk. Dog peges der også på en udvidelse af fiskeriet samt nye fiskeområder, som en medvirkende årsag.

De der arbejder på fiskefabrikkerne bekræfter øget indhandling af hellefisk og tilkendegiver stolthed over at produktionen øges. En medarbejder på en fabrik i en mindre bygd forklarede at den nye struktur, hvor de lokale er medejere af selskaber gør, at de kan få flere kvoter lokalt. Et sted forklarede ansatte på et anlæg at de havde modtaget 600 tons hellefisk sidste år og et andet sted at de for nylig havde modtaget og behandlet 80 tons fisk på en enkelt uge.

Også det forhold, at der hentes arbejdskraft fra andre områder i Grønland og fra Nordjob ses af de lokale, som et forhold, der bidrager positivt til udviklingen og

nogle fabrikker, der tidligere kun var åbent for indhandling en del af året er nu åbne hele året rundt.

Se i øvrigt om størrelser på hellefiskene under afsnittet om bæredygtighed senere i dette dokument.

2.3 Hvad udfordrer produktionen?

Der blev peget på en række forskellige forhold, som udgør udfordringer i forbindelse med fiskerierhvervet og i forbindelse med håndteringen af fisk på land, herunder mangel på arbejdskraft, kajanlæg, kvoter og klimaforandringer. Der var desuden et ønske hos mange om, at der skabes flere arbejdspladser på land, hvad der dog konflikter med problemer med at rekruttere lokalt.

Det kan være svært at rekruttere folk til at arbejde på indhandlingsanlæggene på land. Mændene vil helst fiske og kvinderne har ofte svært ved at tage arbejde på grund af mangel på børnepasningsmuligheder. De der har større børn i skolealderen i de bygder hvor der er mulighed for undervisning, arbejder nogen gange på kontoret eller i indhandlingen. En ansvarlig for et produktionsanlæg forklarede at han hellere vil ansætte kvinderne på kontoret end bruge dem i produktionen fordi de er bedre til at læse og skrive og dygtigere til at bruge computer mv. En anden mente at flere kvinder i ledelsen på anlæggene kunne have en positiv effekt for produktionen, da de har en tendens til at lægge større vægt på hygiejne og indføre mere organiserede forhold.

Der blev også peget på klimaændringer som udfordringer i forhold til at få adgang til områder hvor der fiskes. Gletsjerne bryder op på andre tidspunkter og i større grad og det medfører at områder i perioder er lukket af isbjerge.

Der peges endvidere på problemer med kajanlæg og indhandlingsforhold og udfordringer med at komme igennem med ønsker om forbedringer til myndighederne. Nogle forklarede at de har forsøgt at komme i dialog med myndighederne for at forklare dem om deres behov, men de oplever ikke at blive taget seriøst og komme igennem med deres budskaber. Der er en tro på og et ønske om at opdelingen af nordkommunen i to vil bidrage til at de bedre kan komme igennem.

2.4 Samarbejdet med myndigheder, selskaber og biologer

Som nævnt i det foregående afsnit giver mange udtryk for frustrationer over ikke at føle sig hørt af myndighederne. De klager over at de ikke får besøg af politikere.

Nogle har haft besøg af de kommunale politikere, men "politikkerne har glemt hvad de har lovet før de stiger ombord på flyet væk herfra igen" sagde en af dem jeg snakkede med eksempelvis.

Medlemmer af fisker og fangerorganisationen siger, at de har de samme problemer og at de har problemer med at komme igennem overfor deres eget hovedkontor. En forklarede at kommunikationen til og med hovedkontoret i Nuuk udgør en udfordring i sig selv og de oplever, at hovedkontoret tilbageholder oplysninger og filtrerer budskaber både til og fra fangerne. De ønsker udover problematikkerne med kajanlæggene at drøfte kvotestørrelser og fordeling med foreningen og myndighederne.

Grønlands Naturinstitut har fiskerne ikke kontakt til. Der er generelt et ønske om at arbejde sammen med biologierne og et ønske om, at få indflydelse på eller som minimum få indblik i hvordan kvoter fastlægges. De mener at der er et stort behov for mere viden og de vil gerne bidrage med viden og information for at sikre, at jagt og fiskeri sker på et oplyst grundlag. Også beslutninger om hvilke områder der skulle være lukket for fangst og fiskeri og beskyttede områder ville de gerne involveres mere i.

3. Bæredygtighed

Selve begrebet bæredygtighed lod til at drille fiskerne. De tøvede med at svare og der var ikke en entydig respons.

Generelt handlede svarene om fiskernes egne aktiviteter og deres behov for at der blev ved med at være fisk. Der var ingen refleksion over bæredygtighed på internationalt niveau, i forhold til kommende generationer ej heller en kobling imellem bæredygtigt fiskeri og fiskens værdi.

Nogle kom ind på at fiskene de fanger bliver mindre og at naturen forandrer sig. De snakkede om hvordan de fiskede i nye områder og at fiskene flytter sig. Andre mente i modsætning hertil, at hellefiskene har samme størrelse som tidligere. At de er bekendte med at fiskene bliver mindre i Disko-området, men at de faktisk oplever at fange både flere og samme størrelse, endda nogen gange større fisk end tidligere når de fisker her, længere nordpå. De betragter bestandene som værende stabile og de betragter de fisk de fanger om sommeren og dem de fanger om

vinteren, som tilhørende forskellige bestande. Tidligere fiskede de ikke om sommeren, men nu har de fundet steder at fiske. Sommerens fisk er mindre end dem de fanger om vinteren. De tror ikke at det påvirker bestanden af store fisk, at de fanger de små om sommeren.

En enkelt jeg snakkede med nævnte en bekymring for at fiskeindustrien skubber på for at få en større indhandling og at investeringer i fabrikker og lån til fiskere så de kan købe både vil medføre et øget pres på hellefiskene i området og muligt overfiskeri.

3.1 Hvad forbinder lokale med bæredygtigt fiskeri?

Generelt gav folks svar indtryk af, at de ikke ser forandringer i bestande og fiskestørrelser som indikatorer på fiskeriets bæredygtighed. De knytter forhold i naturen, fiskeriet, licenserne, indkomsten, steder der fiskes og livet i bygderne sammen i en holistisk forståelse af deres eget liv og verden. Jeg fik det indtryk, at bæredygtighed i fiskeriet anses af fiskerne som noget, der ikke påvirkes af deres egne fiskeaktiviteter.

Det blev nævnt af to personer, at gletschere bryder op på andre tidspunkter og i større grad end tidligere. Det medfører, at der er fiskeområder, der lukkes til af is. Dette blev peget på som naturens måde at beskytte dyrelivet på og reducere fiskeriet. En nævnte også at dårligt vejr regulerer hvor meget og hvor der kan fiskes og jages.

Forståelsen af bæredygtigt fiskeri knyttes således til deres eget produktionsled alene og handler mere om fiskens udbredelse og deres adgang til den og de naturlige påvirkninger som forårsager dette, end om deres egen adfærd i fiskeriet. Dog giver de udtryk for at forstå bæredygtighed som relateret til samspillet imellem menneskene, miljøet/klimaet og bestandene.

3.2 Hvordan tror fiskerne at forbrugeren opfatter deres fisk?

Jeg spurgte egentlig både til hvordan fiskerne tror at forbrugeren opfatter deres fisk og hvordan de opfatter bæredygtighed. Den sidste del af spørgsmålet fik jeg dog aldrig svar på. Generelt var folk tøvende i forhold til at svare på spørgsmålene omkring bæredygtighed. Det virkede ikke som noget de har overvejet tidligere.

En sagde at det ikke er noget han tænker over. Fiskerne er bevidste om at deres fisk ofte bliver solgt til udlandet. De tænker ikke så meget over hvorfor folk gerne vil

have fisk herfra. De synes at det kunne være spændende at se hvad der sker med fiskene når de kommer videre, men det er ikke noget de har undersøgt. En gav udtryk for at han ikke ved om Grønlandske fisk er bedre end andre. Ej heller vidste han hvad folk der spiser hans fisk tænker om den. Fiskerne er fokuseret på det der sker lokalt.

3.3 Vil fiskerne være stolte over at blive bæredygtigheds-certificeret?

Nogle forstod ikke rigtigt hvad certificering indebar og vidste ikke om deres lokale fabrikker var certificerede eller ej eller om fisken er det. En sagde helt kort, at MSC certificering ikke var noget han tænkte over.

4. Fremtiden

De lokale ser ikke umiddelbart nogen realistiske alternativer til fiskeriet som erhverv, hverken på kort eller lang sigt. "Hvis der ikke var fiskeri her, så var der ingen bygd", sagde én.

Med hensyn til visioner for fremtiden, så gav de fleste udtryk for et ønske om at kunne fortsætte med deres traditionelle livsstil, dog gerne støttet af nye teknologiske hjælpemidler. ATV'er og snescootere anvendes ofte og der er udviklet regler for hvordan de kan bruges i forbindelse med jagt. Der blev også givet udtryk for ønsker til tiltag i bygderne, som kunne forbedre vilkårene, såsom etablering af forbrændingsanlæg til affald, opstart af en butik samt bedre havneforhold.

4.1 Hvilke forventninger er der til udvikling i fiskeriet?

I forhold til fiskeriet var alle jeg snakkede med overbeviste om at fremtiden i deres område var baseret på fiskeri og at fiskeri vil få en endnu mere fremtrædende rolle i området fremadrettet. Årsagen hertil er at de oplever nye arter i området hvilket giver dem en forhåbning om en øget produktion, samtidig med de oplever en fremgang i hellefiskeproduktionen og fordi de finder nye og flere steder at fiske.

Også de bosteder der ligger langt mod nord, og som traditionelt har levet af fangst, oplever at der kommer fisk ind i deres områder og de ser fisken som en mulig kilde til en forbedret økonomi og dermed bedre fangstredskaber og bedre forhold.

4.2 Vil fiskernes børn og børnebørn også blive fiskere?

Selvom folk fandt livet som fiskere og fangere godt og vigtigt ønskede de alligevel ikke nødvendigvis, at deres børn bliver fiskere og fangere. De personer jeg snakkede med ønskede typisk, at give deres børn frihed til at vælge det de selv ønsker. En enkelt ung mand sagde, at han anbefalede sin søn ikke at blive fisker. Han opfordrede sønnen til at uddanne sig og få flere muligheder før han træffer en beslutning om hvad han vil med sit liv i fremtiden.

Samtidig var det dog også tydeligt, at fiskerne så en stolthed i at oplære deres sønner til at fiske og jage, og i nogle tilfælde også døtrene. Familierne tager i øvrigt også ofte på ture for at jage og fiske sammen, særligt i børnenes ferier.

Vedrørende piger, så var der nogen af de interviewede, der udtrykte, at de finder det problematisk at der i dag er så få kvinder, der lærer at sy i skind. De er bange for at de traditionelle kompetencer går tabt og samtidig er det en udfordring fordi fiskerne og fangerne så må købe overtøj og det er aldrig så godt som skindtøj. De fandt det også trist fordi de ønsker at bevare kulturelementet.

Selvom fiskerne ikke nødvendigvis havde et udpræget ønske om at deres børn også blev fiskere, så tydede det på at det alligevel var tilfældet i praksis. I hvert fald sagde størstedelen af de der havde store eller voksne børn, at de faktisk fiskede eller arbejdede i eller for industrien også.

4.3 Ser de andre muligheder for udvikling?

Flere personer gav udtryk for et ønske om at der blev skabt nye aktiviteter, som kan skabe andre jobs end de i fiskeindustrien, for eksempel indenfor turisme eller råstofindustri.

De turistoperatører jeg snakkede med gav dog udtryk for at der var store udfordringer for erhvervet, ikke mindst som følge af de meget høje billetpriser og manglende fleksibilitet fra Air Greenlands side når private fly ønskede at få tilladelse til at lande i Qaanaaq. Operatørerne oplever dog en stor (om end faldende) interesse. De der kommer til Grønland for at krydse indlandsisen ender typisk i Qaanaaq og der er mange nyhedsmedier inklusiv National Geographic, BBC samt en lang række andre tv producenter som har besøgt Nordgrønland for at filme og tage billeder af fangst og is og mennesker. Det har medført en interesse fra turister verden over. Særligt oplever Qaanaaq en interesse fra Japan.

5. Andre bemærkninger

Flere steder jeg besøgte, oplevede jeg en stolthed over at være i fiskerierhvervet, hos både de der fisker og dem der arbejdede på indhandlingssteder og produktionsanlæg. Alligevel var der de fleste steder rodet i området omkring de landbaserede anlæg. Jeg forestiller mig, at man nemt kunne få lederne til at tage hånd om dette, hvis de får redskaberne til det og eventuelt opfordres til at få de ansatte til at bruge bare en time om ugen på at rydde op og gøre rent omkring anlæggene. Det tydede også på at der manglede opmagasineringspladser, for flere steder stod der dunke, tønder, papkasser mm stablet op udenfor fabrikkerne.

De byer, som jeg besøgte (Upernavik, Ilulissat og Qaanaaq samt Thule Air Base) havde alle museer, der præsenterede historisk kulturarv. Fokus var på ekspeditioner, Knud Rasmussens rejser og arkæologiske genstande fra gl. Inuit tid. Det virkede påfaldende på mig, at der ikke findes et eneste sted i området, der fortæller om fiskeri og fangst (Ilulissat har et mindre sted, men igen er der fokus på fysisk kulturarv fremfor at fortælle om fiskeriets i dag). Det som har allerstørst betydning for samfundene i dag. Jeg tænker her på den unge mand som i et interview udtrykte: Uden fisk ingen samfund. Det må have gjort sig gældende altid og er en spændende historie at få fortalt. Generelt kunne der være mulighed for at fiskeriet og fiskeprodukter kunne tiltrække en ny type turister, et samarbejde mellem fiskere og operatører kunne overvejes.

Når folk flytter fra deres bosteder i området, så er det typisk for at slå sig ned i et andet sted i Nordgrønland fremfor at flytte længere sydpå. Nogle unge mennesker flytter ud af området for en tid, men de fleste vender tilbage ifølge de lokale. På trods af områdets spredte bygder og perioder uden mulighed for transport med skib. føler folk sig frie og mobile og de er ikke kede af at flytte rundt i deres eget område. De rejser med hundeslæde, snescootere om vinteren og med båd om sommeren. De rejser imellem fangstpladser og de besøger ofte familie og venner i nabobygderne. Som en sjov detalje viste det sig desuden at samtlige mænd jeg talte med var flyttet fra deres hjembygd og havde slået sig ned i den bygd deres kone kom fra. En anden ting jeg bemærkede var, og dette blev bekræftet af folk jeg snakkede med, at der er en stor produktivitet når det kommer til børn. Mange familier har fire og fem børn. Sammenholder man dette med manglen på arbejdskraft på produktionsanlæggene og med manglende muligheder for børnepasning, så kunne det tyde på at hvis man får skabt pasning og gør det attraktivt for kvinderne at bo i de bygder hvor der er produktionsanlæg, så følger mændene med og fisker der.

6. Konkluderende bemærkninger

Formålet med undersøgelsen præsenteret i dette notat har været at få indblik i lokale holdninger til bæredygtigt fiskeri i Nordgrønland og fiskeres opfattelse af årsager til og sammenhænge imellem udvikling i fiskeriet og samfundsudviklingen.

Undersøgelsen er baseret på et mindre studie, hvor fireogtyve personer i Nordgrønland er blevet interviewet heraf femten tilknyttet fiskerierhvervet. Undersøgelsens resultater indikerer, at forståelsen af bæredygtigt fiskeri er knyttet til den tilgængelige ressource lokalt og at fiskerne ikke ser deres egen aktivitet som relateret til eller forbundet med antallet og størrelsen af fiskene. De lokale finder at bestandene og fiskeriet påvirkes af klimaet og andre naturlige forhold. Naturen forventes endvidere at regulere og beskytte fisk og dyr.

Udfordringer i fiskeriet forbindes blandt andet med udfordringer med rekruttering til de landbaserede anlæg. Blandt andet peges på mangel på børnepasning som en del af årsagen hertil. Også og begrænsende kvoter ses som en hindring for udvikling, og manglende dialog imellem fiskerne og forskere og myndigheder, samt en mangel på reel viden om forholdene og bestandene i nord. Der er et ønske om at der skabes flere jobs i industrien og generelt flere jobs til uddannede unge.

Samtidig er der store forventninger til fiskeriet, som forudses at udgøre livsgrundlaget for menneskene i området langt ind i fremtiden. Dette på trods af at fiskerne ikke nødvendigvis forventer at deres egne børn skal være dem der fører traditionen videre. Men i praksis viser det sig at de unge alligevel ofte vender tilbage til området og slår sig ned som fiskere og fangere, og der bliver født mange nye børn i området. Den unge generation udviser fleksibilitet og nysgerrighed i forhold til at kombinere erhverv såsom fangst og fiskeri og turisme for at få livet i Nord til at hænge sammen økonomisk.

Fiskeriet forbindes af alle i samfundet med deres identitet og livsstil, stolthed, tradition, natur og frihed og fiskeri betragtes som en integreret del af et godt liv.